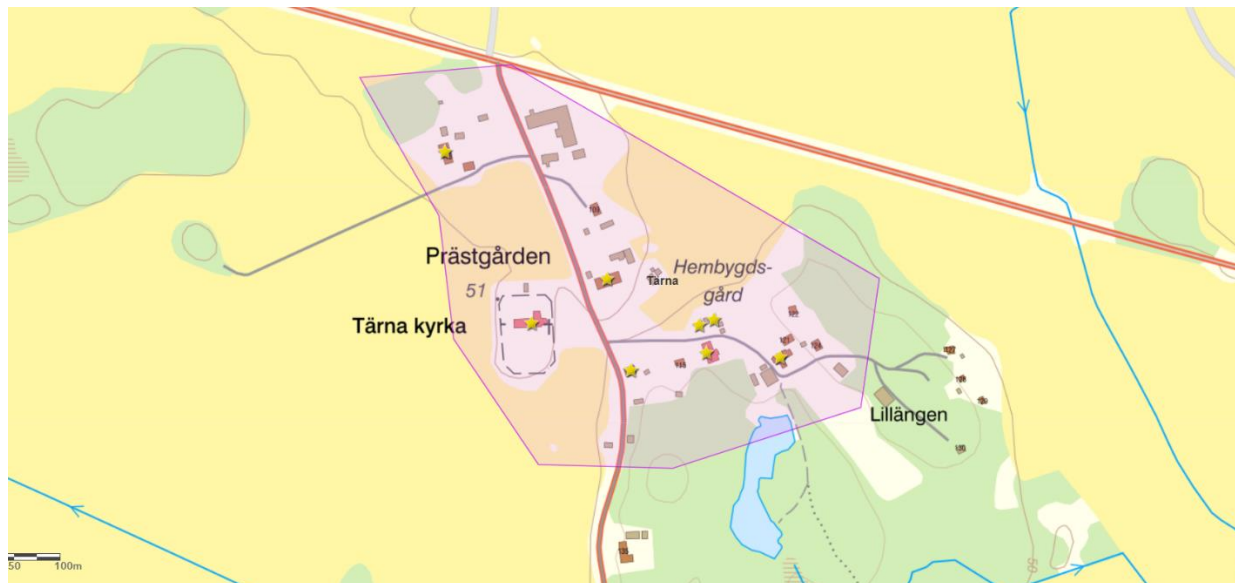

TÄRNA

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Tärna socken utgör den sydöstra delen av Sala slättbygd vid gränsen mot Uppland. Tärna ligger i landskapet Uppland och har tillhört Västerås stift och Sala kommun sedan 1971. Landskapet karaktäriseras av odlad slättbygd och flacka skogsmarker som ger området en landsbygdskaraktär. Socknens norra och södra delar är mer höglänta och skogbevuxna, de västra delarna låglänta med översvänningsmarker utmed Sagån. Vid Tärna kyrkmalm finns ett mindre gravfält från vikingatiden, silver- och blyframställningsplats samt en fornborg öster om kyrkan.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Sagån rinner öster om kyrkbyn. Genom Sagåns sänkning på 1800-talet ökades jordbruksarealen i socknen.

Vägsträckningen mellan Tärna kyrkby och Sevalle kyrkby går i nord-sydlig riktning. Längs sträckan finns lämningar av hålvägar som visar på vägens långa kontinuitet. Fram till 1900-talet gick vägen på prästgården västra sida och vidare norrut förbi fattigstugorna och mot prästgårdstorpen. Idag skär vägen och delar gården med ekonomibyggnaderna på östra sidan vägen och bostadshusen på västra.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger enskilt väster om den äldre vägen mot Sevalle. På samma plats som den nutida kyrkan står fanns tidigare en träkyrka, troligen med anor från omkring år 1000. Träkyrkan ersattes sedan av en medeltida kyrka i sten som troligen härrör från 1300-talet. Kyrkan blev för liten under första hälften av 1800-talet. Församlingen började 1849 att samla in medel för ännu en utbyggnad samt tillbyggnad av torn. Arkitekt Carl Fredrik Ekholm i Uppsala anlätades för att utarbeta ritningar till en om- och tillbyggnad av den gamla kyrkan. Byggnationerna började 1897. Den nya kyrkan invigdes 1898. Kyrkan har kvar i sina nedre delar gråstensmurverk från medeltiden och 1700-talet. Dessa murades på med två meter tegel. När kyrkan uppfördes var nygotik framträdande i kyrkoarkitektur vilket kan ses på nuvarande kyrkans höga torn med dess fyra små torn, så kallade fialer. Den är stiftets kanske bäst bevarade kyrka i nygotisk stil. I Västmanlands läns finns en kyrka i Skinnskatteberg som också är uppförd i nygotisk stil.

Norr om kyrkan ligger prästgården som består av huvudbyggnad i två våningar och två flyglar med i rödmålat timmer. Ekonomibygnaderna ligger öster om den nydragna vägen. Det finns prästgårdstorp i omgivningarna.

När laga skifte genomfördes på 1870-talet skilde sig området från många andra kyrkbyar, då nästintill inga gårdar blev utflyttade från byn utan i stället sammanslagna till färre men större gårdar. Den före detta prästgården ligger norr om kyrkan. Kring byn ligger flera torp som tidigare ska ha tillhört prästgården. I byn finns två före detta skolor från 1825 som var både skolhus och klockarbostad. Den yngre skolan uppfördes 1905. Utöver kyrkbyns bebyggelse finns enfamiljshus och jordbruksbebyggelse. Flera av husen är byggda kring sekelskiftet 1900 har arkitekturdrag som panel i ljusa kulörer, verandor, delvis valmade sadeltak, snickarglädje och småspröjsade fönster

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkogården ligger på en slätt omgiven av åkrar på alla sidor. Täta rader av höga lindar och granhäckar ger vindskydd till kyrkogården. Området är lummigt med buskage såsom syrener och det finns äldre lövträd som asp, ask och lönn. I miljön finns en nyanlagd skolträdgård.

BEBYGGELSE

Den äldre skolan och klockarbostaden från 1825 används sedan 1951 som bygdegård. Då flyttades kyrkstallar, ett sockenmagasin samt några timrade bodar till platsen. Den yngre skolan uppfördes 1905 och har vit panel, stor veranda och inslag av snickarglädje. Den nya klockarbostaden byggdes intill den äldre klockarbostaden. Den byggnaden blev senare Tärnells handelsbod.

Sockenstugan från 1830-talet ligger närmast kyrkan sydöst om vägen. Komministergården låg söder om kyrkan (på klockargårdens ägor) och revs på 1870-tal. Flera av gårdens byggnader finns spridda i socknen.

Sockenmagasinet visar flera medeltida detaljer så som taklag.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1200-tal	Radikal ombyggnad 1898
Ja Prästgård	1800-tal?	
Ja Sockenstuga	1830-tal	
ja Klockargård	1825	Även skola, sedan 1950-talet bygdegård
Ja Fattigstuga	1830-tal	Norr om prästgården, ursprungligen 2
Ja Skolhus	1905	
Tiondebod		Se sockenmagasin
Ja Sockenmagasin	1700-tal?	Nämns 1750, möjligen äldre tiondebod, medeltida deltager
Ja Kyrkstall	1800-tal?	4 st timrade bodar varav 1 i äldre läge vid landsvägen.

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Bebyggelse placerad öster om vägen vilket ger öppna siktlinjer över kyrkan. Aktiv och centralt placerad bygdegård. Skyltar berättar om byns historik.

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	○ 1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
1760–1860	
○ 1860–1920	
1920–2000	
Blandad tidsperiod	

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, privata bostäder, bygdegård.

ATT TÄNKA PÅ

Sockencentrat har en unik bebyggelsemiljö med hög representation av sockengemensamma byggnader.

Fornminnen är skyddade enligt 2:e kapitlet Kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Har sockenmagasinet det medeltida låset från kyrkan? Var den tidigare tiondebod?

Var finns komministergårdens alla byggnader idag?

Inventera fattigstuga och prästtorp.

KÄLLOR

Kyrkokaraktärisering Tärna kyrka 2004–2005, Västerås stift

Kulturminnesvårdsprogram för Sala kommun: antaget av kommunfullmäktige 24 januari 1985, Sala kommun, Sala, 1985

Informant Anders Lindberg, Tärna bygdegård

Grau, Olof, Olof Graus beskrifning öfver Wästmanland, [Ny uppl.], Wästmanlands allehandas redaktion, Västerås, 1904

Tärna kyrka.

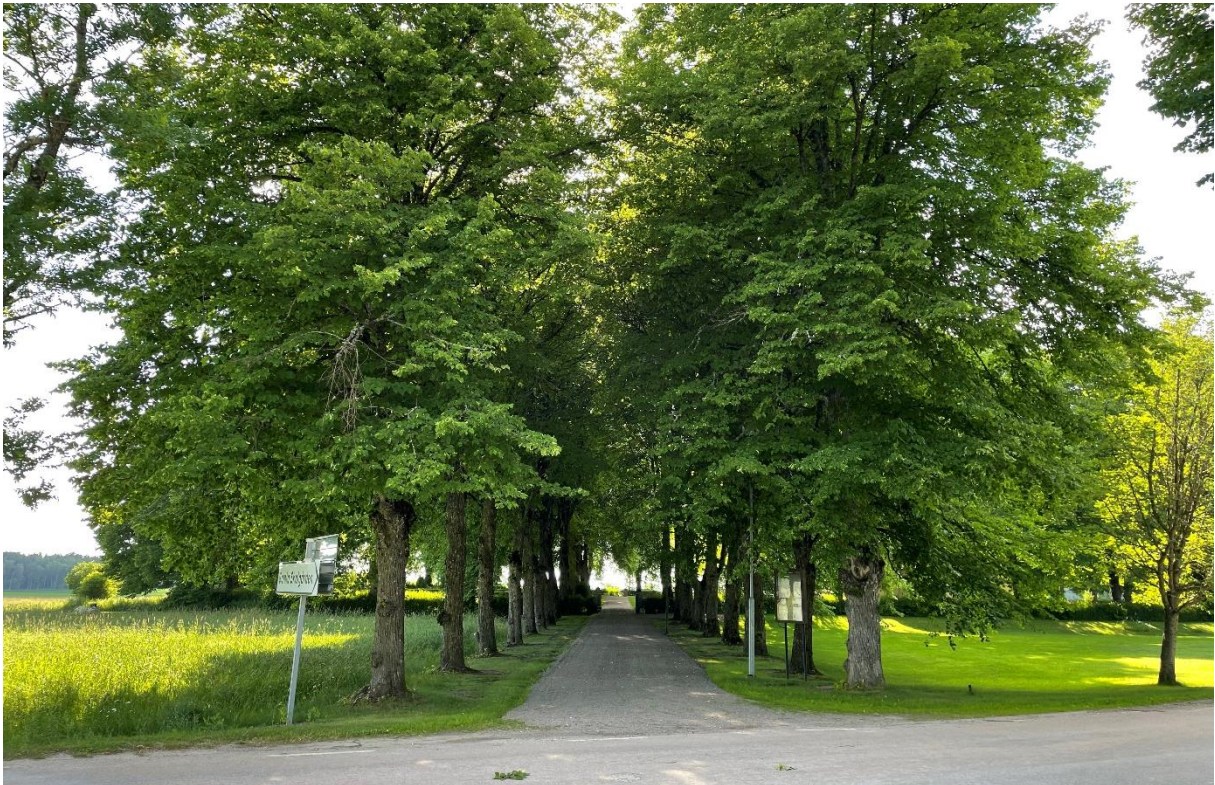

Tärna kyrka från norr.

Tärna kyrka och före detta skolhus.

Allé in till kyrkan.

Före detta prästgård.

Före detta sockenstuga.

Den äldre skolan och klockarbostaden från 1825 har används som bygdegård sedan 1951.

Före detta kyrkstall, sockenmagasin och bodar flyttade till bygdegården.

Östra delen av byn där den äldre klockarbostaden och handelsboden låg.